

Iwona M. Batyk¹

Katedra Towaroznawstwa i Badań Żywności
Wydział Nauki o Żywności,
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Perspektywy rozwoju eksportu polskich produktów rolno-spożywczych do Rosji

Prospects for the development of export of Polish agri-food products to Russia

Synopsis. Na tle ograniczonych możliwości wzrostu popytu na głównych rynkach unijnych, korzystnie wyróżnia się sytuacja na rynku rosyjskim. Duże zainteresowanie polskimi produktami spożywczymi wśród mieszkańców Rosji stanowi szansę dla producentów żywności z Polski, w zakresie rozszerzenia wymiany handlowej z rosyjskimi partnerami. W opracowaniu dokonano analizy rozwoju eksportu polskich produktów rolno-spożywczych do Rosji. Przedstawiono sytuację bieżącą oraz czynniki warunkujące rozwój polsko-rosyjskiej współpracy handlowej. Zaprezentowano również problemy w handlu z Rosją, z jakimi spotykają się polscy przedsiębiorcy.

Słowa kluczowe: rynek rosyjski, eksport do Rosji, produkty rolno-spożywcze

Abstract. Against the background of limited opportunities for growth in demand in the major markets of the EU, preferably distinguished by the situation on the Russian market. Huge interest in Polish food products among the Russian population, represents a chance for Polish food producers, for the extension of trade with Russian partners. The article analyzes the development of the export of Polish agri-food products to Russia. The paper presents the current situation and the factors determining the development of Polish-Russian trade cooperation. It also presented problems in trade with Russia that Polish entrepreneurs have.

Key words: Russian market, export to Russia, agri-food products

Wprowadzenie

Na tle ograniczonych możliwości wzrostu popytu na głównych rynkach unijnych, korzystnie wyróżnia się sytuacja na rynku rosyjskim. Duże zainteresowanie polskimi produktami spożywczymi wśród mieszkańców Rosji stanowi szansę dla producentów żywności z Polski w zakresie rozszerzenia wymiany handlowej z rosyjskimi partnerami. Jednocześnie, na rozwój wymiany handlowej między krajami bardzo duży wpływ ma sytuacja polityczna w świecie i dynamicznie zmieniające się warunki współpracy gospodarczej.

W sytuacji światowego kryzysu, Rosja uznawana jest przez ekonomistów za podmiot o dużym potencjale gospodarczym oraz inwestycyjnym. Szczególne znaczenie rynku rosyjskiego jako partnera handlowego przedsiębiorców polskich, jak również wyjątkowo dogodna lokalizacja Obwodu Kaliningradzkiego dla organizacji promocji i sprzedaży

---

¹ Dr inż., e-mail: iwona.batyk@uwm.edu.pl

polskich produktów, dodatkowo zyskuje na znaczeniu w świetle Umowy o małym ruchu granicznym między Obwodem Kaliningradzkim a częścią Warmii, Mazur i Pomorza, obowiązującej od lipca 2012 roku. Pojawiły się nowe nisze popytowe i nowe możliwości rozwoju polsko-rosyjskiej współpracy gospodarczej.

Pomimo podejmowanych działań na rzecz unowocześnienia i aktywowania rosyjskiej branży rolno-spożywczej, wg szacunków Wydziału Promocji, Handlu i Inwestycji Ambasady Polskiej w Moskwie, nadal nie będzie ona w stanie zabezpieczyć krajowej konsumpcji, co stwarza duże szanse dla eksportu surowców i produktów rolnych oraz dóbr inwestycyjnych. To ostatnie wynika z faktu, że połowa rosyjskich gospodarstw rolnych wciąż pracuje na granicy opłacalności. Gospodarstwa rolne nie dysponują dostatecznymi środkami finansowymi na modernizację i unowocześnienie produkcji rolnej, w tym na zakup maszyn i urządzeń. Milionowych nakładów wymaga także przetwórstwo rolno-spożywcze. W związku z powyższym nadal istnieją perspektywy wzrostu eksportu do Rosji produktów rolno-spożywczych, jednak w kolejnych latach dynamika wzrostu może się zmniejszać. Spowodowane jest to nie tylko wzrostem produkcji w Rosji (np. mięsa drobiowego), ale także dużą konkurencją na rynku rosyjskim. Dodatkowo przygotowywany na lata 2013-2020 rosyjski program państwowy zakłada ponad dwukrotny wzrost inwestycji w sektor produkcji rolnej i przetwórstwa żywności. Produkcja roślinna ma wzrosnąć wartościowo o 69,7%, zwierzęca – o 26,9% a przetwórstwo żywności o 42% [Przewodnik eksportera... 2012].

Cel i metody badań

Celem podjętych rozważań jest przedstawienie sytuacji bieżącej oraz czynników rozwoju polsko-rosyjskiej współpracy handlowej. W opracowaniu wskazano problemy w handlu z Rosją, z jakimi borykają się polscy przedsiębiorcy.

W pracy wykorzystano metodę analizy opisowej oraz analizę danych statystycznych dostępnych w Rocznikach Statystycznych Handlu Zagranicznego.

Opierając się na własnych doświadczeniach i obserwacjach polskiej i rosyjskiej rzeczywistości, a także na studiach literaturowych odnoszących się do barier we współpracy w zakresie wymiany towarów, autorka wybrała te problemy, które mogą okazać się kluczowe dla polskich przedsiębiorców działających w sektorze rolno-spożywczym.

Import i eksport produktów rolno-spożywczych z/do Rosji

Na przestrzeni ostatnich lat obserwuje się wzrost eksportu produktów rolno-spożywczych do Rosji (tab. 1). Dynamika wzrostu polskiego eksportu była największa w 2010 roku i wynosiła 27%. W kolejnym roku spadła do 11%, natomiast w 2012 roku nastąpił wzrost do 23%. Import produktów rolno-spożywczych z Rosji w 2008 i 2009 roku zmniejszał się w stosunku do roku 2007, zaś od 2010 roku odnotowano jego wzrost. Dynamika wzrostu importu była największa w 2010 roku i wyniosła 43%. Zwiększające się z roku na rok obroty towarowe obejmujące produkty należące do sektora rolno-spożywczego, świadczą o coraz większym zainteresowaniu polską żywnością na rynku rosyjskim.

Do 2013 roku polski eksport do Rosji charakteryzował się wysoką dynamiką, w 2012 roku odnotowano 15% wzrost (w branży spożywczej odnotowano wzrost ok. 25%), a w 2013 roku 11,5% [Ociepka 2014].

Tabela 1. Import i eksport Polski z Rosją w sekcji żywność i zwierzęta żywe w latach 2007-2012 (w tys. USD)

Table 1. Imports and exports with Russia in food and live animals sections in 2007-2012 (in thousand USD)

	2007	2008	Dynamika %	2009	Dynamika %	2010	Dynamika %	2011	Dynamika %	2012	Dynamika %
Obroty	654 009	708 929	108	774 350	109	990 248	128	1 112 938	112	1 350 383	121
Import	63 653	55 170	87	34 763	63	49 821	143	67 627	136	67 308	100
Export	590 356	653 759	111	739 587	113	940 427	127	1 045 311	111	1 283 075	123
Bilans	526 703	598 589		704 824		890 606		977 684		1 215 767	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS [Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013].

Wartość eksportu produktów rolno-spożywczych z Polski do Rosji w 2011 r. wyniosła ponad 1 mld USD. W 2012 roku odnotowano wzrost polskiego eksportu artykułów rolno-spożywczych do Rosji o prawie 30% [Obroty... 2012].

Produkty rolno-spożywcze stanowią ponad 12% polskiego eksportu do Rosji. Wśród nich znaczącą grupą są mrożonki i owoce świeże, przede wszystkim jabłka. W latach 2007-2012 sprzedaż mrożonych owoców i warzyw w Rosji wzrosła o prawie 30% (z 246 do 320 tys. ton). W latach 2007-2011 udział warzyw (za wyjątkiem ziemniaków) w sprzedaży mrozonek wynosił od 57% w 2009 r. do 54% w 2011r. Udział ziemniaków wynosił od 23% w 2010 r. do 26% w 2011 r., a owoców – od 19% w 2009 r. do 24% w 2010 r. Tempo sprzedaży polskich produktów spożywczych i rolnych na rynek rosyjski było niemal dwa razy szybsze niż w przypadku eksportu tych towarów na wszystkie zagraniczne rynki. W ciągu najbliższych 3-4 lat można oczekiwać wzrostu na poziomie 10-15% rocznie, do 460 tys. ton w 2016 r. [Madej 2012].

Polska jest niekwestionowanym liderem wśród dostawców świeżych jabłek, których import w Rosji sięga około 25%. Rosja pozostaje jednym z największych importerów jabłek i gruszek, ponieważ po wstąpieniu do Światowej Organizacji Handlu (WTO) o połowę zmniejszone zostały stawki celne. Do 2017 roku zostaną one obniżone o kolejne 50%. Obecnie wynoszą one, w zależności od pory roku i gatunku, od 0,01 euro/kg do 0,06 euro/kg. Według opinii rosyjskich analityków obniżenie stawek nie powinno znacząco wpłynąć na dynamikę handlu, gdyż i tak cła były stosunkowo niskie. W Polsce jednak ze zmianą ceł związane są poważne nadzieje i oczekuje się zwiększenia udziału w imporcie rosyjskim do 40% [Madej 2012]. W 2012 r. eksport na rynku jabłek kształtował się na dużo wyższym poziomie niż w roku poprzednim. Na podstawie danych Ministerstwa Finansów w okresie od stycznia do sierpnia 2012 r. z Polski wywieziono 645 tys. ton jabłek, z czego do Rosji 381 tys. ton [Raport... 2012].

Struktura towarowa polskiego eksportu produktów rolno-spożywczych do Rosji w 2012 roku jest zróżnicowana i rozdrobniona (tab. 2). Największy udział procentowy w polskim eksporcie mają owoce i orzechy, świeże lub suszone (43,14%), przyprawy (25,27%) oraz warzywa świeże, schłodzone, zamrożone (20,24%).

Tabela 2. Import i eksport polskich produktów rolno-spożywczych do Rosji w 2012 roku, wg nomenklatury SITC
 Table 2. Imports and exports of Polish agri-food products to Russia in 2012, according to SITC nomenclature

Produkty rolno-spożywcze	Wartość importu		Wartość eksportu	
	w tys. dol. USA	%	w tys. dol. USA	%
Mięso wołowe świeże, schłodzone lub zamrożone	-	-	43 929	3,84
Mięso i jadalne podroby świeże, schłodzone lub zamrożone (bez mięsa wołowego)	-	-	72 887	2,90
Mięso i podroby jadalne pozostałe	-	-	9 927	1,42
Mleko i śmietana	-	-	10 544	1,06
Masło	-	-	5 428	4,58
Ser i twaróg	-	-	91 017	12,87
Jaja świeże	-	-	2 634	0,73
Ryby świeże	35 886	2,67	-	-
Ryby, skorupiaki i mięczaki konserwowane	-	-	2 846	0,55
Zboża niemielone	7 066	26,24	-	-
Przetwory zbożowe i przetwory z mąki	-	-	41 168	3,78
Warzywa świeże, schłodzone, zamrożone	-	-	205 975	20,24
Warzywa, korzenie i bulwy, przetworzone	939	0,35	66 076	14,25
Owoce i orzechy, świeże lub suszone	-	-	349 631	43,14
Owoce zakonserwowane i przetwory owocowe	-	-	58 364	8,07
Soki owocowe i warzywne	-	-	24 948	3,36
Cukier, melasa i miód	-	-	20 872	3,69
Wyroby cukiernicze	981	0,61	10 008	4,12
Kawa i jej pochodne	-	-	26 680	4,89
Kakao	-	-	10 904	14,33
Czekolada i inne produkty spożywcze zawierające kakao	-	-	95 931	8,59
Herbata	-	-	5 146	2,85
Przyprawy	-	-	8 397	25,27
Produkty i przetwory spożywcze, gdzie indziej nie wymienione	3 378	0,40	84 525	6,27
Napoje bezalkoholowe	-	-	3 401	1,38
Napoje alkoholowe	1 396	0,29	4 488	1,37
Tytoń nieprzetworzony	-	-	10 857	19,25
Oleje i tłuszcze zwierzęce	-	-	20 503	17,07
Oleje i tłuszcze roślinne „miękkie”	4 625	1,25	-	-
Ogółem	54 271		1 287 086	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS [Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego 2013].

W grupie produktów rolno-spożywczych importowanych z Rosji znajdują się: zboża niemielone (26,24%), ryby świeże (2,67%), oleje i tłuszcze roślinne (1,25%), wyroby cukiernicze (0,61%), produkty i przetwory spożywcze (0,4%), warzywa, korzenie i bulwy przetworzone (0,35%) oraz napoje alkoholowe (0,29%).

Liderem w eksporcie mrozonek do Rosji jest firma Hortex i Hortino. Mrożonki sprzedawane są pod rosyjskimi markami, takimi jak „4 сезона” i „Краски лета”. W Rosji brakuje upraw gatunków warzyw, które nadają się do mrożenia, a warunki klimatyczne i koszty ogrzewania powodują, że np. brokuły wyhodowane w Rosji są droższe niż importowane warzywa po oceniu. Istnieją różnice preferencji między konsumentem rosyjskim i zachodnim dotyczące wyboru produktów mrożonych. Największą popularnością wśród konsumentów rosyjskich cieszą się mrożonki jednowarzywne, wieloskładnikowe i grzyby. Rosjanie najchętniej wybierają mieszanki: „hawajską”, „meksykańską”, „chińską”, „wiosenną”. Dużym zainteresowaniem cieszą się brokuły, kalafior, brukselka, fasolka szparagowa i grzyby. Nieco rzadziej kupowane są: marchew, groszek zielony, szpinak czy szparagi [Madej 2012].

Prawie 82% całego eksportu polskich towarów i usług do Rosji było kupowane przez firmy działające na terenie 3 regionów: Moskwy i Obwodu Moskiewskiego, Obwodu Kaliningradzkiego oraz Sankt Petersburga i Obwodu Leningradzkiego [Śmietana 2012]. Wymienione regiony generują 80,34% polskiego eksportu [Ociepka 2012]. Istotne znaczenie dla polskiej gospodarki ma położenie względem Obwodu Kaliningradzkiego. Otwarcie granic i jednocześnie rozpad długoletnich powiązań gospodarczych wewnątrz ZSRR spowodowały wzrost wymiany handlowej Obwodu Kaliningradzkiego z zagranicą [Palmowski 2007].

Na korzystną sytuację w zdobywaniu rynku rosyjskiego wpływ mają niższe niż w Europie Zachodniej ceny. Większa konkurencyjność w stosunku do producentów z Ameryki czy Europy Zachodniej wynika również z niewielkiej odległości, w związku z czym koszty transportu są relatywnie niskie oraz istnieje możliwość eksportu towarów o krótkiej przydatności do spożycia, np. chłodzonego mięsa.

Aktywności Polski na rynku rosyjskim sprzyjają wdrażane branżowe programy promocyjne skierowane na rynek rosyjski, które dotyczą artykułów rolno-spożywczych. Wsparcie działań w dziedzinie promocji polskich produktów mięsnych dotyczy m.in. zawartej 12 lutego 2013 r. umowy na realizację trzyletniego programu informacyjno-promocyjnego „Europejskie mięso – tradycja, jakość, smak”. Kampania jest poświęcona promocji świeżego schłodzonego lub mrożonego mięsa i jego przetworów, w tym świeżej schłodzonej lub mrożonej wołowiny, wieprzowiny i drobiu wysokiej jakości. Program jest skierowany na rynki krajów trzecich: Rosji, Chin i Zjednoczonych Emiratów Arabskich. Celem kampanii jest szerokie rozpowszechnienie wiedzy o sposobie produkcji i walorach smakowych europejskiego mięsa oraz zwiększenie w krajach docelowych sprzedaży mięsa i jego przetworów wytwarzanych na terenie UE [Raport... 2013].

W strukturze polskiego eksportu produktów rolno-spożywczych do Rosji w pierwszych kwartałach 2013 i 2014 roku (tab. 3), zaznacza się wzrost dynamiki eksportu przetworów spożywczych, zwierząt żywych i produktów pochodzenia zwierzęcego oraz tuszczów i olejów, przy jednoczesnym spadku dynamiki eksportu produktów pochodzenia roślinnego. Pomimo dużych obaw dotyczących załamania eksportu w grupie zwierząt żywych i produktów pochodzenia zwierzęcego, dynamika jego wzrostu wyniosła 20%. Bardzo dobrze przedstawia się eksport przetworów spożywczych, których wartość sprzedaży zwiększyła się o ponad 36,5 tys., natomiast dynamika wzrostu wyniosła ponad 30% w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego. Wzrost udziału w eksporcie zwierząt żywych i produktów pochodzenia zwierzęcego w 2014 roku może mieć tylko krótkookresowy charakter i raczej nie należy spodziewać się utrzymania tej zwykłej tendencji dopóki nie zostaną zniesione embarga.

Tabela 3. Polski eksport do Rosji za okres styczeń-kwiecień 2014 r. (wartość w tys. USD)

Table 3. Polish exports to Russia in January – April 2014 (value in thousands. USD)

Sektory	2013	2014	Dynamika
	01.01. – 30.04.	01.01. – 30.04.	%
Zwierzęta żywe; produkty pochodzenia zwierzęcego	85 447,2	102 576,4	120,0
Produkty pochodzenia roślinnego	351 778,4	281 426,7	80,0
Tłuszcze i oleje	1 292,3	1 534,9	118,8
Przetwory spożywcze	120 363,6	156 954,1	130,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie [Ociepka 2014].

W 2014 roku, w związku z około 20% spadkiem wartości rosyjskiej waluty w stosunku do głównych walut światowych, należy oczekiwać spadku wielkości rosyjskiego importu. Jeżeli parytet kursowy będzie zachowany do końca 2014 r. na podobnym poziomie eksport Polski do Rosji może obniżyć się nawet o około 10% i na koniec roku osiągnąć wartość około 7 mld USD (w 2013 r. wyniósł 8,3 mld USD). Poza kursem rubla, znaczenie będą miały ograniczenia na import towarów z Polski (już wprowadzono ograniczenia na import wieprzowiny i wyrobów z zawartością tego rodzaju mięsa oraz wyrobów produkcji mleczarskiej).

W strukturze polskiego eksportu do Rosji największe zmiany będą dotyczyły żywności, ponieważ eksport danych grup towarowych jest obciążony wysokim stopniem ryzyka politycznego. Spadnie eksport mięsa i jego przetworów (w 2013 r. było to około 100 mln USD). Eksport jabłek może ulec nieznacznemu zmniejszeniu z 380 mln USD w 2013 r. Wzrosnąć może eksport cukru i wyrobów czekoladowych oraz słodczy. Na identycznym jak w 2013 r. pozostanie poziom eksportu do Rosji mrożonek czy kapusty chińskiej [Ociepka 2014].

Problemy w handlu z Rosją

Pomimo dużej dynamiki polskiego eksportu do Rosji oraz wielu programów wsparcia polsko-rosyjskiej współpracy gospodarczej, polscy przedsiębiorcy borykają się z wieloma problemami we współpracy z rosyjskimi partnerami. Do podstawowych problemów występujących w handlu z Rosją w sektorze produktów rolno-spożywczych należą [Madej 2013]:

- Brak możliwości lub duże utrudnienia w nawiązaniu bezpośrednich kontaktów handlowych z osobami odpowiedzialnymi za zamawianie towarów dla rosyjskich sieci handlowych. Za spotkanie z takimi osobami rosyjscy pośrednicy handlowi żądają nawet 1000 euro. Jest to związane z ogromną korupcją jaka istnieje w Rosji oraz ze specyfiką rynku.

Podczas Światowego Forum Ekonomicznego w 2012 roku zaprezentowano bariery dla rozwoju biznesu w Rosji. Wśród czynników najbardziej utrudniających prowadzenie biznesu znalazły się: korupcja (stopień znaczenia 20,5), nieefektywna administracja rządowa (11,9), dostęp do źródeł finansowania (10), stawki podatkowe (9,3), niskie kwalifikacje siły roboczej (7,1), odporność na innowacje (6,5), administracja podatkowa (6), przestępczość i kradzieże (5,9), brak stabilizacji politycznej (4,5), niedorozwój infrastruktury (4,3), inflacja (4,1), niska etyka zawodowa (3,1), prawo pracy (2,3), niska

jakość ochrony zdrowia (1,7), niestabilny rząd (1,6) oraz regulacje walutowe (1,1) [Schwab 2012].

- Brak systemu wzajemnie uznawanych certyfikatów jakościowych powoduje duże utrudnienia, a niejednokrotnie wręcz uniemożliwia producentom polskim eksport towarów do Rosji. Dotyczy to zwłaszcza mniejszych i lokalnych przedsiębiorstw.
- Brak możliwości bezpośredniego eksportu do Obwodu Kaliningradzkiego świeżych owoców i warzyw. Eksport obsługiwany jest jedynie przez pośredników rosyjskich z Moskwy i Sankt Petersburga, którzy jako jedyni, za odpowiednią opłatą dokonują odprawy celnej w organach celnych Unii Celnej (Rosja, Białoruś, Kazachstan). Wprowadzenie uproszczonych procedur celnych i przewozowych jest jedną z najbardziej pilnych potrzeb w handlu z Rosją.
- Niska przepustowość urzędu fitosanitarnego w Grójcu obsługującego znaczną część dostaw na Wschód i związany z tym niedopuszczalnie długi czas oczekiwania na odprawę towaru.
- Problemy z uzyskaniem przez polskie firmy transportowe pozwoleń na obsługę transportu do Rosji. Skorumpowany i opieszale wydawania zezwoleń powoduje, że polskie firmy zmuszone są do korzystania, przy wysyłkach eksportowych do Rosji z pośrednictwa rosyjskich firm logistycznych. Kolejną barierą pojawiającą się w zakresie transportu jest duża zawiałość rosyjskich procedur celnych.
- Sezonowość funkcjonowania rosyjskich firm importujących, które zakładane są często w celu dokonania jednej lub kilku transakcji. Dodatkowo istotnym problemem jest brak możliwości sprawdzenia ich historii oraz ryzyko nagłego zniknięcia z rynku.
- Brak dostępności dla polskich producentów znanego np. hiszpańskim i holenderskim eksporterom, instrumentu gwarancji państwowych do 80% wartości faktury. Jedyнным źródłem weryfikacji jest funkcjonowanie rosyjskiego importera przez co najmniej 3 lata.
- Brak jednolitego programu wsparcia polskiego eksportu w branży rolno-spożywczej oraz mnogość programów i różnorodność stawianych w nich warunków. Wiele firm z branży spożywczej nie wie lub nie korzysta z działania Programu Innowacyjna Gospodarka - poddziałania 6.5.1, tj. Branżowego Programu Promocji dla artykułów żywnościowych, którego operatorem jest Agencja Rynku Rolnego. Program ten umożliwia wsparcie podczas imprez targowych, znaczne dofinansowanie nie tylko udziału w targach, ale również certyfikacji produktów, reklamę oraz materiały marketingowe.

Wzrasta rola zagrożeń związanych z wymianą towarową. Nadmierne skoncentrowanie eksporterów na rynku krajów sąsiednich zwiększa ryzyko „importu” sytuacji kryzysowych [Komornicki 2010].

Podsumowanie

Polskie produkty rolno-spożywcze posiadają renomę na rynku rosyjskim, o czym świadczyć może stały wzrost eksportu. Jednakże eksport uzależniony jest od czynników politycznych, które silnie wpływają na wprowadzanie embarga na niektóre grupy produktów rolno-spożywczych. Tendencje wzrostowe w handlu zagranicznym pomiędzy Polską a Rosją mają szansę być zachowane, ale z pewnością powinna dokonać się przebudowa struktury polskiego eksportu produktów rolno-spożywczych. Konieczność

zmian wymuszają ograniczenia w wywozie niektórych grup artykułów, które wpływają na spadek dynamiki eksportu. Utrzymanie wzrostowej tendencji polskiego eksportu produktów rolno-spożywczych wymaga zwiększenia wysiłków w zakresie dalszej efektywnej promocji gospodarczej i związanej z tym konsolidacji finansów przeznaczonych na te cele.

W większym stopniu należy wykorzystywać możliwości rozwoju współpracy regionalnej pomiędzy częścią województw: warmińsko-mazurskiego oraz pomorskiego a Obwodem Kaliningradzkim poprzez prowadzenie bezpośredniej wymiany handlowej z partnerami działającymi na terenie obu regionów. Duże zainteresowanie towarami rolno-spożywczymi z Polski, wskazuje na zapotrzebowanie wśród konsumentów. Polska żywność uznawana jest przez nabywców rosyjskich za żywność wysokiej jakości. Stanowi ona również dużą konkurencję w zakresie ceny dla produktów pochodzących z innych rynków europejskich oraz rodzimego rynku rosyjskiego.

Istnieje pilna potrzeba wprowadzenia uproszczonych procedur celnych i przewozowych w handlu z Rosją oraz wypracowanie skutecznych mechanizmów rozliczeniowych i gwarancyjno-poręczeniowych. Poszukując możliwości rozwoju eksportu, regionalne przedsiębiorstwa nie powinny koncentrować się na krajowych centrach gospodarczych lecz poszukiwać partnerów w sąsiedzkich regionach Rosji. W perspektywie dynamicznie zachodzących zmian gospodarczych warto skierować wysiłki zarówno producentów, jak i państwa na przełamanie monopolu Moskwy na eksport produktów rolno-spożywczych do Rosji.

Literatura

- Komornicki T. [2010]: Rola wymiany towarowej ze wschodnimi sąsiadami Polski w gospodarce lokalnej. Prace Komisji Geografii Przemysłu Nr 15, ss. 105-116.
- Madej A. [2012]: Eksport warzyw i owoców mrożonych i świeżych owoców do Rosji. *Twój Rynek* nr 12, ss.3-13.
- Madej A. [2013]: Eksport warzyw i owoców mrożonych i świeżych owoców do Rosji. *Twój Rynek* nr 1, ss.12-22.
- Ocena sytuacji w handlu zagranicznym [2014] Departament Strategii i Analiz Ministerstwa Gospodarki
- Ociepka M. [2012]: Współpraca handlowa. *Twój Rynek* nr 11, ss. 3-4.
- Ociepka M. [2014]: Perspektywy i prognoza rozwoju współpracy gospodarczej z Rosją (perspektywiczne branże, grupy towarowe dla polskiego eksportu, nisze towarowe). *Twój Rynek* nr 6, ss. 13-14.
- Obroty towarowe Polski z zagranicą w okresie I-III kw. 2012 r. [2012]. Ministerstwo Gospodarki, Departament Strategii i Analiz.
- Palmowski T. [2007]: Współpraca z Obwodem Kaliningradzkim Federacji Rosyjskiej jako czynnik rozwoju regionalnego. Ekspertyzy do Strategii Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020, ss.71-107.
- Przewodnik Eksportera po rynku Federacji Rosyjskiej [2012]: Ministerstwo Gospodarki, ss. 1-13.
- Raport o sytuacji na rynku rolno-spożywczym. Informacja o sytuacji na rynku owoców i warzyw w styczniu 2013r., [2012]: Biuro Analiz i Programowania ARR.
- Raport o sytuacji na rynku rolno-spożywczym. Informacja o sytuacji na rynku mięsa w styczniu 2013 r. [2013]: Biuro Analiz i Programowania ARR.
- Rocznik Statystyczny Handlu Zagranicznego. [2007-2013]: Główny Urząd Statystyczny.
- Schwab K. [2012]: The Global Competitiveness Report 2012-2013, World Economic Forum, ss. 545.
- Śmietana M. [2012]: Eksport Polski do Rosji w 2012 r. w rozbiciu kwartalnym oraz na regiony Rosji w okresie 3 pierwszych kwartałów 2012 r. Wydział Promocji Handlu i Inwestycji w Moskwie, Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Moskwie, ss. 1.